

ГТАХР 17.01.07

ГЕРМЕНЕВТИКАЛЫҚ ӘДІСТІҢ ӘДЕБИЕТТАНУ ҒЫЛЫМЫНДАҒЫ ОРНЫ

Г.Т. Алдамбергенова¹, Б.Т. Панзабек²

¹п.ғ.д., профессор

²PhD докторанты (6D011700 – Қазақ тілі мен әдебиеті)

^{1,2} Қазақ мемлекеттік қыздар педагогикалық университеті,
Қазақстан, Алматы қ., e-mail: bagyla05@mail.ru

Әдебиет заңдылықтарының құрылуы герменевтика қағидасына сәйкес жүйеленеді. Әдебиеттегі әдіс туралы ұғымдар да дәстүрлі түрде герменевтикамен тікелей байланысады. Филологиялық деректер негізінде тарихи факторларды ұғындыру әдісі ретінде герменевтика әдеби ескерткіштерін түсіндірудің жан-жақты қағидасы болып саналды. Мақалада герменевтиканың зерттелуі мен түсіндірмелері қарастырылып, көркем шығарманы оқытуда герменевтиканы әдіс ретінде оқытудың маңызы айқындалады. Сөз өнерінің шынайы көркемдік құндылығын ұғындыру қарастырылады.

Түйін сөздер: *герменевтика, мәтін, түсіндіру, түйсін, зерттеу әдісі, герменевтикалық үшбұрыш, интерпретация*

Герменевтика – белгілі мәліметтерге, мәтіндерге сүйене отырып түсіндіру, талқылау. Ал, түсіндіру, талқылау белгілі бір дәстүрге, әлеуметтік-мәдени факторларға сүйенеді. Сол себепті герменевтика адамдардың өзара қарым-қатынас әлемін шынайы құнды және әркімге жақын әлем деп анықтайды. Оның өзінің жан дүниесінде мәдени, құндылық мағыналар әлемі түзіледі. Оның негізін тіл қалайды. Анығында осыны түсіндіру – герменевтиканың басты мақсаты.

Герменевтиканы ғалымдардың басым бөлігі теориялық тұрғыдан мағынаға жету жүйесі деп таниды. Шын мәнісінде герменевтика бейтаныс нәрсені зерттеумен ерекшеленеді. Герменевтиканың басты идеясы өмір сүруді түсінікті етіп көрсету болса, ал, оның зерттеуінің негізгі нысаны шығарма, оның ішінде мәтін екендігі белгілі. Әйтсе де бұл айтылған мәселелер шартты түрде айтылған ұғымдар. Оны тереңірек зерттеген абзалырақ.

Герменевтика XVII ғасырдың ортасынан бастап түсіндірме әдістер ретінде танылды. Оның алғашқы құжаты деп Даннхаузердің нақты герменевтикаға арнаған 1654 трактатынан санау бастаған. Бұл сала XIX ғасырға дейін ғылыми-зерттеу мақсатында емес, дидактикалық мақсатта пайдаланған.

Бірақ бізге белгілі болғанындай көп ғасырлық тарихы бар герменевтикалық дәстүрде Аристотельдің герменевтикалық көзқарасы мен Әл-Фарабидің жеткілікті айқын пікірлеріне қарамастан кей мақалаларда айтылғаны болмаса қандай да бір көзқарастың, арнайы зерттеудің болмағанын атап өту қажет.

Органон – Аристотельдің арнайы логикалық еңбектерінің дәстүрлі аталуы. Көне грек тілінде құрал, әдіс дегенді білдіреді. Органон атауын Аристотель емес, перипатетик Аристотель жолын қуушы Андроник Родос Аристотель еңбектеріне пікір жазу барысында алғаш қолданған. Органон Аристотельдің алты логика кітабын қамтиды. «Категория туралы», «Алғашқы аналитика туралы», «Кейінгі аналитика туралы», «Топика», «Софистикалық тойтарыс туралы», «Түсіндіру туралы» [1]. Дәл осы соңғы кітабы «Түсіндіру туралы» (лат. De interpretatione) – тірек ұғымдар мен тұжырымдар, растау, терістеу, жалпылық, ұғымдық тақырыптар сөз болып, герменевтикалық түсіндірулер талданады. Таным туралы ілімінде Аристотель шынайы білімді болжамдық білімнен ажыратады. Бірақ тіл арқылы ол екеуі байланыста болатындығын дәлелдейді. Аристотельдің бұл пікірлерін Г.Гадамер нақты ерекшелікпен бағалайды: «Аристотельдік тәжірибелі білім туралы ғылымның үлгісін және оның этноспен тығыз байланысын бірден-бір ғылымның теориялық үлгісі екеніне көз жеткіздім, яғни герменевтикалық тәжірибелерге маңыздану үздіксіз өзін тілдің қосымша тірегі ретінде маңызданудың ешқашан нөлден басталмайтындығына және ешқашан шексіз кеңістікте кідіріп қалмайтынына байланысты – философиялық ойдың алғашқы негізін салушы болып түсіндіріледі. Бұл герменевтикалық тәжірибе сол "теорияға" орын беруі керек»[2].

Бұл герменевтиканың классикалық дәстүрінде өз көзқарастарымен ерекше орнына ие болған Әл-Фарабидің «Барихарминийас» еңбегінің (аудармашылар кейде «Герменевтика», кейде «Түсіндіру» деп аударып жүр) бүгінде зерттеу маңыздылығы артып отыр. Оның герменевтикалық тәжірибелері

мен рефлексияларының пәні Платон мен Аристотельдің антикалық философиясы, оларды жарнамалау арқылы оларға белгілі философия тарихының жүйесі болды. Көпшілік қабылдаған түсінік беру ретінде түсінілетін оның ілімі іс жүзінде философиялық ой-танымның, әдеби үдерістің ортасына қосылды.

Біздің уақытта алуан түрлі мәтіндерде, пайымдауларда, белгілерде, нышандарда болатын әр түрлі ойларды танып-білу мен түсіндіру тәжірибесі мен теориясы ретінде түсіндірілетін герменевтика біздің заманға дейінгі заманнан қазіргі заманға дейінгі кезеңдердің әрқайсысында ежелгі ақындардың түсіндірмелерінен бастап, құдайлық ілім мазмұнындағы даралықты, психологиялық құрылымды және т.б. өзгерістерге ұшырады. Оның дамуына Ф.Шлейермахердің, Ф.Шлегельдің, В.Дильтейдың, Г.Зиммельдің, Э.Гуссерльдің, М.Шиллердің, Э.Беттидің, Г.Гадамердің, М.Ландманның, Г.Рикердің, М.Хайдеггердің т.б. тұғырнамалары өз үлесін қосты.

Ф.Шлейермахер «Түсіну үдерісінің айналма сипатына, яғни герменевтика шеңберіне былайша назар аударады. Бөлшекті (жеке сөзді) түсіну – бүтінді (сол сөз кіретін сөйлем) түсініп алмайынша мүмкін болмайды. Бірақ бүтінді түсіну, өз кезегінде бөлшектерді түсінуді қажет етеді.» Бұдан не түсінуге болады? Герменевтикалық шеңбер мәтін түсіндіруде тек мәтін аясында емес кең ұғымда автор, мәтін, оқырман шеңберінде айналдыру анығырақ болар. Барлық нәрсенің, теорияның, тәжірибенің, мәдениеттің, тілдің, тарихтың, т.б. жұмыстарын тану, түсіну, оны игере алу бірте-бірте адамды тануға алып келеді. Бейтаныс адаммен әңгіме құру герменевтикалық танымның жұмысы болып табылады. Ақырғы мақсаты ақиқатқа жету болып табылатын адамзат танымының формасы болып көрінеді. Бұл герменевтикалық көзқарастарға ерте кезде әсіресе Германияда қызығушылық танытты. Оны В. Изер, Г.Яусс сияқты ғалымдар дамытты. Олар да мәтін, автор, оқырман үштігін «герменевтикалық шеңбер» арқылы жаңа мағыналарды анықтауды басты мақсат етті. Мәтін әуелі автор ойында әр түрлі жобада құралатындығын қолға алып, оны оқырманның мәтінді түсінудегі жетекшілік етуді дамыту керектігіне орын берді. Ол үшін мәтінді герменевтикалық шеңберде алға-кейін, оңнан-солға, солдан-оңға, жоғары-төмен қозғалтып оқытып, жеке сөздің мағынасын нақтылау үшін «кейін» қарай жиі қайталап оқып отыруға назар аудартады [3]. Бұл теория қағидаттарын 1980 жылдардан бастап Мәскеу ғалымдары В.Я.Задорнова, И.Г.Гюббент, Л.В.Чернец сияқты ғалымдар жалғастырды. Бұл бағыт қазіргі кезде «Филологиялық герменевтика» деп аталып, мәтінді талдап-талқылаудың ұлттық психология, басқа әлемдер теориясы, оқырмандардың әлемі негіздеріне сүйене отырып нақты жолдарын анықтауда. Ал қазақ әдебиетінде соңғы кезде Т.У.Есембеков [4], Қ.Т.Жанұзақова [5] тағы басқа да ғалымдар өзіндік пікірлерін айтып, әдебиеттану саласында герменевтикалық талдаудың орнын зерттеуде.

Герменевтика – әртүрлі дискурстардың арасындағы байланысты, болуы мүмкін әңгімеде мәселенің бөліктері арасында қатынас ретінде қарастырады. Дискурс ретіндегі герменевтика түсінікпен нақты байланыса алмайды, мағынасы әлсірейді. Герменевтика тек өлшемдестігі жоқ дискурстар жағдайында және заттарға емес, адамдарға қажетті дискурстарға ғана қажет болады. Өз кезегінде адами өмір, аштық және махаббат, еңбек және билік өз кезегінде бірін-бірі тыңдау арқылы, бірімен-бірі сөйлесу арқылы жүзеге асып отырады. Бұл соншалықты даусыз, себебі адами ойлар, сөздер герменевтикалық рефлексияны қажет етеді.

Әрқашанда қай жерде талпыныстар, қараулар, демеушіліктер таныс емес жайттардың болуы, яғни, барлық белгісіз бағытты бағындыруға талпыныстар болған жерде әлемнің герменевтикалық жүйесі орын алады. Тіпті жаңа ғылымның монологиялық тілінде де қоғамдық ақиқатқа осы жолмен жетеді. Ғылыми деректер негізінде тарихи факторларды ұғындыру әдісі ретінде герменевтика әдеби ескерткіштерін түсіндірудің жан-жақты қағидасы болып саналды. Тұлғаның туындысын қабылдайтын сана түсінудің құралы болып қала бермек. Бұл мәтінді түсіндіру теориясы қазіргі батыс әдебиеттануда кең өрістеуде. Көркем туынды мәдениет факторы болып табылады, сонымен бірге оны түсіндіргенде адамзаттың рухани тарихындағы орнын қайта құру қажет. Мәтінді қайта құрастыру герменевтикалық анализдің еншісінде. Туындының түсіндірілуі автор құндылығының жүйесі, этикалық таңдаумен анықталу керек, бұл герменевтиканың аясын кеңейтеді және жаңаша терең талдауды қажет етеді. Герменевтикалық түсіндіруде әдеби мәтіннің тарихи қайта құрылуы және тарихи шығарманың мәтіні ерекшеленуі ғана емес, сонымен қатар оқырмандардың дүниетанымын кеңейту, өзін терең түсінудегі көмегі бастысы болып келеді.

Гадамер герменевтиканың негіздерін түсіндіре отырып, бұл зерттеулердің міндеті ақиқатқа жетудің ғылыми әдістеме бақылауындағы шектен асып түсетін тәжірибесін, онымен кездесетін

жердің де ашылуы және өзіндік негіздемесі жөнінде мәселе қойды. Гадамер өз еңбектерінде «зерттеуші» мен «зерттелушінің» бірі-бірінің алдынан қарама-қарсы шықпайынша, бірігіп біртұтастанбайынша шынайы түсіну болмайтындығын айтады. Түсінудің негізгі мақсаты ақиқат түбіне жету болатын болса, ол ақиқатқа өзінің (зерттеушінің) нақты тарихи жағдайы мен өткен (зерттелуші) әлемнің диалогы, бітпес сұрақтарға берілген шексіз жауаптар қатынасы арқылы ғана жетуге болады [6] – деген пікірі түйсінуге алып келетіндігін көрсетті. Философия ғылымындағы секілді әдебиетте де герменевтиканы түйсінуге, түсіну ілімі деп жүрміз. Түйсінудің (функция интерпретации) міндеті – өнердің, сөз өнерінің шынайы көркемдік құндылығын ұғындыру. Оны шын мәнісінде «түсіндіруге» қарама-қарсы қойылатын «түсіну» емес, бейтаныс нәрсені зерттеу, мағынаға жету техникасы, нақтылағанда адам туралы ғылымдарға бейімделген зерттеу деп қарастырғаны абзалырақ. Герменевтиканың мақсаты – мәдениет саласын ғылыми деңгейде тану, кең мағынада адамның рухани дүниесін түсіну болып табылады. Адам түсінуші, ұғынушы болмыс.

«Әдебиеттің рухани негізін саралауда да түрлі әдеби тәсілдердің қажеттілігін қазіргі әдебиеттанулық ізденістерден айқын аңғарамыз. Осы тұрғыда дәстүрлі классикалық герменевтика мен құрылымдық поэтиканың түйісіндегі көркем мәтіннің мағыналық сипаты арқылы оның генезисіне үңілу жолдарын ұтымды іске асуда» [7]. Батыс әдебиеттану ғылымында герменевтика әдебиет теориясының базалық құрылымы болып табылатын негізгі әдіснамалық қағидаларын зерделеуде кең тарап, әлі күнге дейін маңызын жойған жоқ. Ал қазіргі қазақ әдебиетінде герменевтиканы мәтін түсіндіру, түсінумен мәтіннің мазмұндық болмысын талдау әлсіреген тұста, жан-жақты, тиімді әдіс ретінде бағаланып жүрген жайы бар. Бұл шындықтың бары да рас. Тарихи мәліметтерді филологиялық тәсілдер арқылы зерттеу ретінде герменевтика әдеби жәдігерлерді тәпсірлеуде де едәуір салмағы бар. Герменевтикалық тәсілдің тарихы үлкен екі кезеңнен тұрады. Бірі дәстүрлі классикалық та, екіншісі – қазіргі әдебиеттанулық герменевтика. Тарих герменевтиканы гуманитарлық ғылымдардың жүйелі негізі деп білді. Алайда, қазіргі әдеби герменевтика бұл мәселелерді мақсатты түрде айналып өтіп, нақты әдіснамалар мен әдеби тәсілдерді жасауда. Әсіресе, жоғары оқу орындарында мәтін талдауда әдістермен жұмыс істеу, герменевтикалық үшбұрыштың мәні мен маңызына үңілу, ондағы автор, шығарма, оқырман жүйесін талдауда ақпарат бере білу, ақпараттағы ақиқатты тани алу, ойлаушыға өз сөзін айтуға мүмкіндік беру, адамдармен сұхбаттастыру, олардың айтқандарын меңгере білу – міне, герменевтикалық талдаудың жаны осында. Әдебиеттанулық герменевтика әдістерді пайдаланып, мәтін талдау барысында жақсы нәтижеге қол жеткізбек. Жалпы қазіргі әдеби мәтінді талдауда герменевтикалық әдістен басқа типологиялық, дискурстық, салыстырмалы, поэтикалық, семантикалық, амал-тәсілдер бар. Сонымен бірге оперативтілік, объективтік, коммуникативтік сынды негіздерді қарастыру орынды. Герменевтикалық әдіс көзқарастарды бір-біріне қарсы қою емес, бірыңғай зерттеу жүйесін және зерттеу әдістер бірлігін қарастырады, дұрыс түсінік береді. Ғылыми ақпарат өңдеуде де герменевтикалық әдіс жақсы бағаланады.

Мәтіндерді түсіндіру арқылы ғана автордың сөздік қорын, оның мінезін, өмірінің жағдайын анықтауға болады. Автор дәуірінің сөздік қоры мен тарихи-мәдени қабаты бір тұтастықты құрайды, оның негізінде мәтіндер элемент ретінде, бір тұтастығы солардан бастап түсіндіріледі. Классикалық герменевтиканың мақсаты мәтіндегі көркемдік шындық пен оны түсіндірудегі өзіндік ғылыми көзқарасты бір арнаға тоғыстыра отырып, тиянақты пікір қорытуға негізделеді. Әр халық өз тілі арқылы өзінің дүниетанымын, көзқарасын қалыптастырады. Тілде халықтың мыңдаған жылдар бойы жинаған өмірлік тәжірибесі топталады. Әсіресе, бұл қағиданы көшпенді өмір салтын ұстаған қазақ халқы шын мәнісінде тарихында, әдебиетінде, мәдениетінде сақтай алды. Әрбір сөздің астарын үңіле алды. Тек қана аса дарынды, ұлттық мәдениеттен терең сусындаған адам ғана ұрпаққа жақсы аманат қалдыра алады. Герменевтика ілімінің де қазақ әдебиетіндегі қажеттілігі адамның дүниетанымын ғана зерттеп қоймай, өмір сүруінің, болмысының тәсілі анықталуында. Тағы нақтылағанда біреудің рухани өміріне өтуінде де емес, керісінше, сол замандағы мәселелерді қазіргі заманға сай етіп талдауда. Негізгі мақсат – өткен оқиғаны ой өрісте қайта құра отырып, жаңа мән-мағына тудыру нәтижесінде әдіс-тәсілге сай оқырманға, тыңдаушыға түсіндіру болып табылады.

Мәтіндегі түсінік беру, оны түсіну адам өмірін оқиға ретінде, өткен мәдениетті тұлға, өзара ұғынысу ретінде қарастырылады. Мәтінді интерпретациялау өткен шақ пен осы шақтың диалогы ретінде көрінеді. Кейде ақпараттарды интермәтінмен шатастырып жатады. Ал, тарихи құрылымдар мен мәдени деректерді түсіндіру тіл мүмкіндіктеріне байланысты. Бұл әдіс адам мен тілге ортақ

мәселелерді қарастырады, яғни, кең мағынада адамның рухани дүниесін түсіну, бейтаныс адамдармен әңгіме құру, нәтиже шығару. Адам баласы нақты әлеуметтік-тарихи жағдайлардың жемісі және сол жағдайды өзгертуші, ретіне қарай қайта құрушы. Осы түсіндіру барысында ақиқатты тануға ұмтылыс жасау, пікірдің дұрыстығын мойындау. Өзгеше ойдан өзгені емес, мұндай атауға лайық ойды іріктеп ала білу керек. Содан кейін дүниеқатынас, дүниетүсінік ұстанымдарына жақындатуға болады. Адамның көркем танымын бағалауын нақты сезімдік бақылауымен, болмысты ішкі жан-дүниесімен ғана шектеу болмас, абстрактілік және ауани ойлау да жетекшілік роль атқарады. Дұрыс ойлау көркем танымның ерекше сатысы және шығармашылық негізі ретінде адами, психологиялық даму, өзгеру, өсу, жетілу үстінде қалыптасады. Көркем ойлау күрделі жүйе болғандықтан оның гносеологиялық, психологиялық, эстетикалық, коммуникативті қызметі әртүрлі болады. Сондықтан да көркем әдебиет ұстанымын айғақтайтын зерттеулер әлі де жалғаса бермек.

Қазақ әдебиетінде өз ерекшеліктерімен дараланған орта буын жазушылары Асқар Алтай, Думан Рамазан, Нұржан Қуантайұлының, жас буын жазушылар Қанат Әбілқайыр, Сағадат Ордашеваның әдіс-тәсілге бай, мәтін құруда өзіндік жаңашылдықтарын шығармаларынан көруге болады. Әсіресе, Қанат Әбілқайырдың «Соқыр үміт» атты әңгімесі «интерпретацияның («түсіндірудің») герменевтикалық әдісін, көркем мәтіндер әлемінде көрініс беретін «өзгенің» мәдени, ұлтты немесе этникалық феноменінің тереңдетілген семантикасын деп айқындап берді. Сонымен бірге Сағадат Ордашеваның «Авторын іздеген кейіпкер» атты әңгімесі де осы салада қазақ прозасының жаңа белеске көтерілгендігін көрсетіп отыр.

Жалпы герменевтиканың өзінің негізгі қолданыстағы аппараты бар. Бұлар: белгі, мағына, сөз, контекст, мәтін, интерпретатор. Сонымен бірге "герменевтикалық үшбұрыш" және "герменевтикалық шеңбер" деген іргелі ұғымдары да бар. Герменевтикалық үшбұрыш мәтіннің өзі, мәтін авторы және оқырман арасындағы өзара қатынас болып табылады. Ал герменевтикалық шеңбер түсіну процесінің жүйелі айналмалы сипатын анықтайды. Герменевтикада автор мен оқырманның жан туыстығы, жақындығы мағыналы болу қажет. Автор оқырманнан тым алыстаса, герменевтика қанша тырысып түсіндірсе де мәтін толық ашылмайды. Ал автор мен оқырманның ой үндестігінен, пікір ұқсастығынан жасырын мағына қалмайды, түсіндіру қажет болмай қалады. Осыған сәйкес түсіндіру былайша іске асуы мүмкін: бірінші, шығарма авторының ішкі жан дүниесіне ыңғайына қарай бейімделу; екінші, басқа мәліметтерді салыстыру арқылы түсіндіру. Яғни, қазіргі әдебиеттануда герменевтиканың қолданыс аппаратының аясы кеңі түскендігі байқалады. «Әйтеуір әдіс» деген болмайды, әдіс нәтижеге бағытталған болуы керек, нақты мақсаттарға арналған нақты әдіс болуы тиіс. Прозалық шығармаларды талдау барысында герменевтика әдіс, тәсіл ретінде нақты нысан болып, оның тиімділігі көрініс тауып жатқандығын атап өту маңызды [7].

Көркем шығарманы оқыту мен талдаудың әдіс-амалдары алуан түрлі. Білім жүйесіндегі жаңа оқыту тәсілдері көркем шығарманы оқытудың тиімді жолдарын нұсқауы өзге әдістермен қатар герменевтиканың да қажеттілігін нұсқап отыр. Герменевтиканың негізі түсіну ұғымы болғандықтан, оның қағидасы интерпретация болмақ. Интерпретацияны кейде зерделеу деп алмастырады. Интерпретация көркем шығарманың мағынасын, мәнін, идеясын, тереңде жатқан астарын орынды зерделейді. Оның теориядағы басты мәселесі түсіндірулері шындыққа сай болуында және көркемдік тұтастықты ғылымның әдіс-тәсілдері арқылы тануында жатыр. Әдебиеттану ғылымында зерделеудің үш түрлі ұғымы бар: оқырмандық интерпретация, ғылыми интерпретация, шығармашылық интерпретация. Ғылыми интерпретация әдебиеттанушы оқырман ретінде шығарманы оқып, зерделеп, жинақтап, әдеби талдаумен зерттейді. Дәл осы салада өзінің түсінуі деген де ұғым қалыптасқан, мұны авторға қарам-қарсылық деп түсінбеу керек, керісінше шығарманы терең түсініп, зерделеу деу абзалырақ.

Әдебиетті терең тану мен талдау, түсіну, әдеби талғам қалыптастыру студенттерді болашақ маман ретінде ғана қалыптастырып қоймай, эстетикалық, адамгершілік қасиеттерін дамыту үшін де қызмет етеді. Қазірде жоғары оқу орнында оқитын студенттердің өзіне көркем шығарманы оқыту маңызды мәселелердің бірі. Солай бола тұрса да, студенттердің рухани дүниесін байыта отырып эстетикалық, интеллектуалдық, адамгершілік, азаматтық тәрбие беру, биік талғамды қалыптастыру, білім және біліктілікпен қаруландыру, логикалық ойын, ауызекі және жазбаша тіл мәдениетін қалыптастыру, яғни жеке тұлғаны қалыптастыру біздің басты міндетіміз.

Түйіндегенде, шындық – нақтылық. Ол үшін тануды және ажырата білуді үйрену керек. Әл-Фараби айтқандай: «Адам нені және қалай ажырататындығының мәніне жетіп(әдісін біліп), өмір

бойы жақсы мен жаманды айырап болса, міне сонда бақытқа жетеді», әдебиет те дәл солай. Мәтін талдауда әдісін нақты біліп жатса, таным ақпаратын таба алса, түсініктің қозғаушысын тани алса, талдаудың әдістемелік жүйесін жетілдіруге бағытталған іс-әрекеттер нәтиже берері анық. Қазіргі әдебиеттану ғылымында герменевтикалық талдау – қазақ әдебиетін зерттеудің тиімді әдісі және оны дамыту, жетілдіру, тәжірибеге салу маңызды мәселелердің бірі.

Пайдаланған әдебиеттер:

- 1 Аристотель. Метафизика. III том. «Әлемдік философиялық мұра» топтамасы. Алматы: «Жазушы», 2005
- 2 Гадамер Г.Г. Философия және герменевтика. (Аударған Ғ.Зайыпов). «Әлемдік философиялық мұра» топтамасы. Алматы: «Жазушы», 2005
- 3 Wolfgang Iser. The Range of Interpretation. NY: Columbia University Press. 200
- 4 Есембеков Т.У. Көркем мәтін поэтикасы: оқу құралы. Алматы: Қазақ университеті. 2012
- 5 Жанұзақова Қ.Т. Көркем мәтінді талдау мен түсіну және герменевтиканың кейбір мәселелері. //Қазақ мемлекеттік қыздар педагогикалық университетінің Хабаршысы. № 1 (55), 2015
- 6 Гадамер Г.Г. Истина и метод. Основы философской герменевтики. М., 1988
- 7 Еркінбай Ұ. Қазіргі әдебиеттану ғылымындағы герменевтикалық, структуралистік және семиотикалық зерттеу тәсілдері. http://qabylan.kz/A_adebiet/sin/2017-05-10/652.html

РОЛЬ ГЕРМЕНЕВТИЧЕСКОГО МЕТОДА В ЛИТЕРАТУРОВЕДЕНИИ

Г.Т. Алдамбергенова¹, Б.Т. Панзабек²

¹д.п.н., профессор

²PhD докторант (6D011700 – Казахский язык и литература)

^{1,2} Казахский государственный женский педагогический университет
Казахстан, г.Алматы, email: bagyla05@mail.ru

Формирование законов литературы систематизируется в соответствии с принципом герменевтики. Традиционно понятия о методе в литературе напрямую связаны с герменевтикой как методом интерпретации исторических факторов на основе филологических данных. В статье рассматривается изучение интерпретация герменевтики, определяется важность преподавания герменевтики как метода литературоведения. Герменевтика даёт объяснение истинной художественной ценности речевого искусства.

Ключевые слова: *герменевтика, текст, объяснение, восприятие, метод исследования, герменевтические треугольники, интерпретация*

THE ROLE OF HERMENEUTIC METHOD IN LITERARY CRITICISM

G.T. Aldambergenova¹, B.T. Panzabek²

¹ Dr. Sci. (Pedagogy), Professor

²PhD student (6D011700 – Kazakh language and literature)

^{1,2} Kazakh State Women's Teacher Training University
Kazakhstan, Almaty, email: bagyla05@mail.ru

The formation of the laws of literature is systematized according to the principle of hermeneutics. Traditionally, concepts about the method in the literature are directly linked to the hermeneutics. The comprehensive principle of interpretation of Hermeneutics literary monuments as a method of interpretation of historical factors on the basis of philological data. The article examines the study and interpretation of hermeneutics and defines the importance of teaching hermeneutics as a method of teaching literary criticism. Hermeneutics gives the explanation of the true artistic value of speech art.

Key words: *hermeneutics, text, explanation, perception, research method, hermeneutic triangles, interpretation*